

Dil ile Toplum İlişkisi

Dil ve Toplum Arasındaki İlişki

Toplumlar veya milletler, aynı dili konuşan insanların oluşturduğu sosyal gruplardır. Bir dil etrafında kümelenen insanlar, 1 benzer sosyal yapılara, kültür özelliklerine sahiptir. Bu nedenle, **dilin toplum ile ilişkisi** yadsınamaz bir gerçektir.

Bir toplumu oluşturan insanlar, aynı nesnelere aynı seslerle işaretleyerek (kodlama) bunlara aynı anlamı vererek ve böylece de ortaya çıkan kelimelerle iletişim kurarak dil sistemini oluşturmuşlardır.

Milyonlarca yıldır dili kullanan insan; yaşadığı coğrafyaya, iklime, bitki örtüsüne ve yaşam biçimine uygun bir şekilde dili kullanmaya devam etmektedir. Bu süreç içerisinde dilin sürekli değiştiği ve geliştiği görülmektedir. Dolayısıyla dili oluşturan toplumlar onu kullanarak, değiştirerek sürekli geliştirmektedir.

İnsanın bu dünyadaki varlığı kadar eski olan dil, üretilmiş ve yapılmış bir eser değil, onu kullanan insanlarla birlikte sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde olan bir zihinsel etkinlik olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle aynı ses ve anlamlardan oluşan kelimelerle, ortak kurallarla iletişim kuran insanlar bir toplumu oluşturduğuna göre farklı ses ve anlamlardan oluşan yapılarla veya kurallarla iletişim kuran insanlar farklı bir topluluğu oluşturuyor demektir. Bu da dilin toplumdan topluma değiştiğini gösterir.

Örneğin aynı nesneyi farklı seslerle işaretleyip (kodlayıp) adlandıran toplumlar birbirinden farklı toplumlardır: a.ğ.a.ç. (Türkçe) t.r.e.e. (İngilizce), b.a.u.m. (Almanca), s.t.a.b.l.o (Boşnakça), a.l.b.e.r.o (İtalyanca) vb. Bu durum milletler düzeyinde olabildiği gibi toplumu oluşturan çeşitli alt gruplar düzeyinde de söz konusu olmaktadır, işte bu tür toplulukların kullandıkları diller de farklı isimler almaktadır: Lehçe, ağız, kişisel dil, meslek dili vb. Aynı nesne bir dilin farklı lehçelerinde de farklı ses veya şekil özellikleriyle karşımıza çıkabilmektedir: TTü. ağaç, Az. ağaç, Başk. ağas, Kaz. ağaç, Kırg. cığaç, Tat. ağaç, Türkm. ağaç, Uyg. yağaç gibi. Bütün bunlar, dilin toplumdan topluma değiştiğini göstermektedir.

Diller, toplumların yaşadığı coğrafyaya, bitki örtüsüne, duyu ve düşünce dünyasına, dünyayı algılayış biçimine göre şekillenmektedir. Bu durum elbette bütün diller için geçerlidir: Polinezya'daki bir yerel dilde Somon balığı ile ilgili 80 sözcüğün olması, Eskimo dilinde karın çok çeşitli adlarının bulunması (Örneğin arput "yerdeki kar", gana "yağmakta olan kar", pigsirgog "rüzgârda savrulan yerdeki kar", gimugsug "bir kar savruntusu" vb. Arapçada deve, Türkçede at ile ilgili sözlerin fazlalığı bu dilleri konuşan insanların içindeki yaşadıkları dünyayı farklı algıladıklarını göstermektedir. Çünkü toplumsal hayat içinde o insanlar için önemli olan bilgiler adlandırılmaktadır. Böylece o dilde önemli olan bilgilerle ilgili diğer dillerde olmayan bir çeşitlilik oluşmaktadır. Bu konuda çok ilginç örnekler bulunmaktadır: İncil'i Eskimo diline çevirirken "İnsan balçıktan/topraktan yaratıldı." cümlesini çevirememişler. Çünkü bu dilde "balçık/toprak" anlamına gelen bir kelime yokmuş. Bunun üzerine cümle şöyle çevrilmiş: "İnsan buzdan yaratıldı!"

Birçok özelliği ile tamamen toplumsal bir sistem olan dil, toplumların ulaştığı bilim, teknoloji, sanat vb. alanlardaki gelişmişliğini gösteren medeniyet ile de çok yakın bir ilişkisi vardır. Toplumla ve kültürle iç içe olan dilin, kültür ve medeniyet arasındaki ilişki nedeniyle medeniyetle de etkileşim içinde olması kaçınılmazdır.

Dil, toplumlara ve onların kültürel hayatlarına göre şekillendiği gibi içinde bulunulan medeniyet dairesine göre de şekillenmektedir. Çünkü medeniyetler de kültürlerden doğmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi medeniyet toplumların bilimde, fikirde, sanatta, teknolojiye veya yaşamda ulaştıkları gelişmişlik düzeyini ifade etmektedir. Bu nedenle dil, medeniyet ile karşılıklı bir etkileşim halindedir. Toplumlar sahip oldukları dille yaptıkları üretim sayesinde her alanda, daha gelişmiş bir düzeye yükselebilirken aynı zamanda toplumların ulaştıkları seviyede, üretilen bilgi sayesinde dil de gelişimini hızlandırmakta ve ifade imkânları açısından güçlenebilmektedir.

Hunlardan itibaren takip edilebilen Türk tarihinde Türklerin çok önemli medeniyet değişiklikleri görülmektedir. Bu değişiklikler elbette dönemin kültürel hayatında ve doğal olarak dilde de kendisini göstermiştir. Kök Türk Yazıtlarında da **dil ile toplum ilişkisi** açıkça görülmektedir.

Türkler, Göktürkleri yıkan Uygurlar döneminde daha güneydeki Tarım Havzasına (bugünkü Doğu Türkistan) yerleşerek burada yerleşik bir medeniyet kurmuşlardır. Yerleşik bir yaşama geçerek tarımla meşgul olan Uygurlar, aynı zamanda Manihaizm ve Budizm inançlarını da kabul etmişlerdir. Günümüzde “medeniyet” anlamında kullanılan uygarlık sözcüğü de yerleşik hayata geçerek önemli bir medeniyet değişikliği yapan Uygurların Türk kültürüne armağanı olarak yaşamaktadır.

Uygurlar dönemindeki bu medeniyet değişikliği, dönemin Türk kültür hayatını ve Türk dilini de çok önemli bir şekilde etkilemiştir. Mimariyi geliştiren, tahta harflerle matbaacılık yapmayı öğrenen, kâğıdı kullanan Uygurlar, yaşadıkları bu değişikliklerden belki de en önemlisi olan inanç değişikliği nedeniyle Köktürk harfleri dışında Uygur, Mani, Soğut, Tibet ve Brahmi alfabelerini kabul etmiş, bunları geliştirmiş ve kullanmışlardır.

Medeniyet dairesinde yaşanan değişikliklerden etkilenen kültür nedeniyle dönemin yazı dili olan Uygur Türkçesinde de önemli değişimler görülmeye başlamıştır. Hayat biçimindeki çok önemli değişiklikten dolayı cümleler uzamış, soyut kavramları ifade eden daha fazla kelime kullanılmaya, Manihaizm ve Budizm inançlarıyla ilgili yeni terimler görülmeye ve bu dinlerin ana kaynakları olan Sanskritçeden alıntılar yapılmaya başlamıştır.